

ХОМИЦЬКА АЛЛА

**ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

В роботі розглядаються теоретичні засади і основи проектної діяльності у системі виховної роботи та практичний аспект впровадження проектної технології в систему виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: виховна система, проектна діяльність, метод проектів, технології впровадження проектної діяльності, формування особистості.

**ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СОСТАВНАЯ СИСТЕМЫ
ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧЕБНОМ
ЗАВЕДЕНИИ**

В работе рассматриваются теоретические основания, основы проектной деятельности в системе воспитательной работы и практический аспект внедрения проектной технологии в систему воспитательной работы общеобразовательного учебного заведения.

Ключевые слова: воспитательная система, проектная деятельность, метод проектов, технологии внедрения проектной деятельности, формирование личности.

**PROJECT ACTIVITIES AS A CONSTITUENT PART OF EDUCATIONAL ACTIVITY
IN ESTABLISHMENTS OF GENERAL EDUCATION**

Careful consideration is given to the theoretical principles and foundations of project activities in the system of pedagogical work as well as practical aspect of implementation of project technology into the system of pedagogical work in establishments of general education.

Key words: pedagogical work, project activity, project-based learning, project activity implementation technologies, formation of personalities.

Актуальність дослідження. На сучасному історичному етапі моральне та духовне становлення дітей та учнівської молоді, їх підготовка до самостійного життя, активної, творчої, соціально значущої діяльності є найважливішим завданням суспільства, держави. Державна політика в галузі виховання базується на принципах гуманної педагогіки, сформульованими в Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Конвенції ООН про права дитини тощо.

Важливою дієвою, науково обґрунтованою основою реалізації державної політики в Україні є розроблена та затверджена Міністерством освіти та науки, молоді та спорту, Академією педагогічних наук України, Інститутом проблем виховання АПН України Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. Програма є стратегічним нормативним документом, який відкриває широкі можливості навчальним закладам різних типів, управлінням освіти різних рівнів для розробки системи заходів, що відповідають культурологічним орієнтаціям, етнічним особливостям, специфіці, профілю й типу організації-розробника і є актуальними в конкретних соціально-економічних умовах регіону.

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України в світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру і визначають основні напрями модернізації навчально-виховного процесу. В основу національної системи виховання покладено національну ідею як консолідуєчий чинник розвитку суспільства і нації в цілому. Форми і методи виховання спираються на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки і психології.

Ідеалом виховання виступає різнобічно та гармонійно розвинена, національно свідома, високоосвічена, життєво компетентна, творча особистість, здатна до саморозвитку і самовдосконалення. У сучасній соціокультурній ситуації головною домінантою виховання є формування в особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Стан вивчення проблеми. Прагнення посилити активність учня в процесі навчання та виховання, наближення його до життя, розумне поєднання волі і порядку, імпровізації й розсудливості ще на початку ХХ ст. лягли в основу освітянської концепції Дж. Дьюї, американського філософа і педагога, а також його учня В.Кільпатрика. Їх вважають засновниками методу проектів (первісна назва – метод проблем). Біля джерел методу стояли і російські, й українські вчені-педагоги. Під керівництвом російського педагога С.Т.Шацького була організована невелика група ентузіастів, що намагалась активно використовувати проектні методи в педагогічній практиці. Ідеї методу проектів (концепцію активного навчання та виховання) зустрічаємо в працях українських метрів педагогіки – В.Сухомлинського, С.Русової. У 20-х роках ХХ ст. метод привернув увагу радянських педагогів, які, намагаючись удосконалити його, зрозуміли, що це єдиний засіб забезпечення творчої ініціативи та самостійності учнів у навчанні та вихованні. Впровадження нової технології було недостатньо продуманим і послідовним. У 1931 році метод проектів постановою ЦК ВКП (б) був засуджений. З тих пір і донедавна більше не було спроб у пострадянських країнах відродити цей метод у шкільній практиці. Разом із тим, у світовій педагогіці ідеї гуманістичного підходу до освіти та виховання Дж. Дьюї та В. Кільпатрика набули великої популярності. В останні роки ХХ століття інтерес до проектної технології відродився в педагогіці Росії та України. З'явилися публікації з цієї тематики.

Сьогодні Є.С. Полат, В.Г. Кремень, І.Д.Бех, А.В. Киричук, А.М. Бойко, С.І. Гончаренко, В.І. Карамушка, В.О. Білоусова, Ю.І. Мальований особливу увагу в своїх працях приділили проблемам сучасного виховання та впровадження проектних технологій в процес навчання та виховання.

Мета статті - теоретичне обґрунтування та експериментальне дослідження процесу утвердження проектної діяльності у школі, як складової виховної системи.

Виклад основного матеріалу. Аналіз літератури й емпіричного досвіду дає підстави сформулювати ряд протиріч між: 1) накопиченим у педагогічній науці й передовій практиці досвідом проектування виховних систем і характером їх використання в масовій практиці; 2) педагогічним потенціалом проектної діяльності, і відсутністю системи його цілеспрямованого використання в освітніх установах.

Одним з ефективних шляхів вирішення цих протиріч слід вважати вивчення зазначеної проблеми в системі виховної роботи загалом, розглянути теоретичні засади методів проектів, технології впровадження проектної діяльності у виховну систему загальноосвітнього навчального закладу. Отже:

- виховна система — це те найширше поняття, яке включає в себе всі системні поняття, пов'язані зі школою в якості підсистем, тобто матеріальні, процесуальні та ідеальні компоненти;
- виховна система – це упорядкована цілісна сукупність компонентів, які сприяють розвитку особистості учня;
- виховна система – це комплекс взаємозалежних компонентів, що розвиваються у часі і просторі: цілей, заради яких система створюється; спільної діяльності людей, що її реалізують; самих людей як суб'єктів цієї діяльності; освоєного ними середовища; відносин, що виникають між учасниками діяльності; керування, що забезпечує життєздатність і розвиток

системи. Також виховна система розглядається з організаційно процесуальної сторони виховної діяльності:

- виховна система відбиває специфічний спосіб організації виховного процесу на рівні конкретної установи (організації).

Виховна система – це система соціальна. Її ядро – люди та їхні потреби, мотиви, інтереси, ціннісні орієнтації, дії, відносини. Адже виховна система обумовлена суспільною потребою у створенні спеціальних умов для розвитку у людського індивіда здібностей жити і працювати в соціумі, освоювати і виконувати соціальні ролі, перетворювати природну і соціальну дійсність.

Виховна система – це система педагогічна. Її функціонування пов'язане з реалізацією основних педагогічних завдань:

- формування в учнів цілісної системи наукових знань про природу, суспільство, людину;
- оволодіння учнями прийомами і способами основних видів діяльності;
- розвиток креативних здібностей дитини, її нахилів і талантів;
- формування в учнів ціннісного ставлення до різних сторін навколишньої дійсності і до самих себе;
- розвиток у дитини прагнення і здатності до самопізнання, самореалізації, самоствердження і самоосвіти;
- формування в освітній установі колективу як сприятливого середовища для розвитку і життєдіяльності дітей і дорослих.

Вирішення питання розробки виховної системи передбачає використання різноманітних форм, методів і прийомів педагогічного впливу. Результати будуть залежати від оптимального і педагогічно доцільного їх поєднання та застосування.

Виховна система – система відкрита, самокерована і така, що саморозвивається. Треба відзначити, що ця риса визначається особливостями виховного процесу як такого взагалі. Адже виховання є соціальним явищем, яке означає формування і розвиток особистості під впливом усієї сукупності об'єктивних і суб'єктивних чинників. Крім того, виховна система повинна

мати високий рівень організації, що забезпечить здатність змінюватись, удосконалюватись відповідно до поставлених цілей, об'єктивно аналізувати і визначати перспективи свого розвитку.

Проблема визначення структури виховної системи до кінця не вирішена. Компоненти, що виділяються, різноманітні за характером і змістом. Найбільш узагальнена структура виховної системи школи така: мета, заради якої вона створюється, діяльність і спілкування, що забезпечують її реалізацію, відносини суб'єктів діяльності, основне середовище, керування, що забезпечує інтеграцію компонентів у цілісну систему. Одним з цих компонентів є проекти – тобто *результативна дія*.

Розглянемо питання щодо визначення методу проектів. Це спосіб передачі учням позитивного соціального досвіду, який базується на відмінній від традиційної логіки культурній спорідненості поколінь. Є термін «конфігуративне навчання». Ним фіксуються ті способи навчання, що є відповідними, за Маргарет Мід (американський соціолог та етнограф), новій епосі. У конфігуральному навчанні головною цінністю є особистість і її творчий розвиток. Тут не діють за схемою: роби з нами, роби як ми. Тут підхід інший : роби як ми, роби інакше, роби краще нас.

Загалом, проекти можуть бути класифіковані, як правило за основними їх властивостями. Так, приміром, за масштабом проект поділяються на малі, середні та великі. За прибутковістю – комерційні та некомерційні , за характером та сферою діяльності - на промислові, економічні, проекти дослідження й розвитку, соціальні.

До орієнтовних планів реалізації навчально-виховних проектів в процесі розвитку життєвої компетентності саме учня загальноосвітньої школи можна віднести: творчі, ігрові, пізнавальні, дослідницькі, культурологічні, інформаційні, екологічні та економічні проекти, проекти милосердя, практико зорієнтовані проекти, проекти самоосвіти, самовиховання

соціальні та гуманітарні учнівські проекти, профільні, інтегровані, життєві проекти тощо.

Метод проектів сприяє набуттю учнем життєвого досвіду, необхідного для розвитку та функціонування як його окремих компетенцій, так і життєвої компетентності в цілому; участь вихованця у проектній діяльності сприяє формуванню вмінь та навичок, становленню життєвих принципів та цінностей, які в подальшому позитивно впливатимуть на його життєдіяльність.

Ми вважаємо, що оптимальний результат реалізації методу проектів у процесі навчання в школі життєвої компетентності можна досягнути лише за виконання наступних умов:

1. Метод проектів повинен розглядатися як одна з провідних технологій у процесі навчання та виховання.
2. Необхідно забезпечити систему проектної діяльності учнів, враховуючи сенситивні періоди їх розвитку.
3. Учнівські проекти повинні виконуватися не лише в школі та вдома; вони мають стати системо утворювальною складовою соціальної практики учнів.
4. Інтегровані проекти, в яких беруть участь групи учнів, мають, як правило, між предметний характер, тому повинні супроводжуватися не одним вчителем, а командою вчителів, які викладають відповідні предмети. Виховні проекти мають також контролюватися вчителями та класними керівниками. До складу команди варто залучати соціального педагога, психолога, фахівця з соціальної роботи.
5. Звичайно, бажано, аби учнівський проект співвідноситися з навчальною та виховною програмами та навчальним планом, індивідуальним навчальним планом учня. Але не варто, в межах

розумного, обмежувати творчий пошук та пізнавальний інтерес учня.

6. Кожен вихованець повинен мати право на участь у проекті. Проектна діяльність повинна мати добровільний характер.

7. Участь в певних проектах має передбачатися в індивідуальних планах дитини.

Розглянувши класифікацію проектної технології ми зрозуміли, що її мета має комплексний характер і передбачає змістовну організацію творчої діяльності дітей. А метою виховання є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей. І тут необхідно звернути основну увагу на те, що учні мають не тільки бути об'єктом виховання, а й його суб'єктом. Активна участь школяра у реалізації різноманітних навчально-виховних проектів, є основним завданням виховної системи у загальноосвітньому навчальному закладі.

Висновки:

1. Метою виховання є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей. І тут необхідно звернути основну увагу на те, що учні мають не тільки бути об'єктом виховання, а й його суб'єктом. Активна участь школяра у реалізації різноманітних навчально-виховних проектів, є основним завданням виховної системи у загальноосвітньому навчальному закладі.

2. Кожний навчальний заклад має визначитися із системою виховної роботи, яка є передумовою створення середовища з потужним виховним впливом на особистість. В свою чергу використання методу «проектів» дозволяє реалізувати особистісно-діяльнісний (В. Давидов, Ш. Амонашвілі) і особистісно орієнтований підходи до освіти школярів (І. Якиманська, І. Бех, С. Подмазін та ін.). Ці підходи базуються на застосуванні знань і вмінь, отриманих під час вивчення різних дисциплін на різних етапах навчання, інтегрувати їх у процесі роботи над проектом, що забезпечує позитивну

мотивацію і диференціацію у навчально-виховному процесі, активізує самостійну творчу діяльність учнів під час виконання проекту.

3. Особливо цінним є те, що метод проектів створює умови, за яких учень може в процесі реалізації відповідної діяльності самостійно здобувати нові знання чи застосовувати придбані раніше, постійно вчитися, набуваючи певні навички, що знадобляться йому протягом всього життя. Участь дитини в проекті дозволяє розвивати в неї важливі життєві навички та функціональні компетенції пов'язані з: спілкуванням, прийомом/передачею інформації, критичним мисленням, само-менеджментом та роботою в команді. Здобуті учнем життєві навички є особливо важливими, оскільки забезпечують базу для формування його трудової (професійної) компетенції, комунікативної та інформаційної компетенції, подальшого профільного навчання, здобуття професії, отримання роботи, трудової діяльності, просування по службі.

4. Для того, щоб розробити продуктивну програму виховання, потрібно спочатку, як стверджував К.Д.Ушинський, “достеменно вивчити дитину з усіх боків” та класний колектив, членом якого вона є. Проте вивчати потрібно не тільки дитину, а й усі виховні соціуми, в яких вона перебуває. Важливою вимогою сьогодення є реалізація педагогічним колективом навчального закладу таких завдань, як:

- організація виховного процесу в класному колективі та в роботі з батьками на засадах проектної педагогіки;

- створення програми виховання для окремого класу з урахуванням індивідуально-педагогічних можливостей класних керівників, батьків, а також - результатів вивчення рівнів фізичного, соціального, психічного та духовного розвитку учнів;

- змістове наповнення програми виховання з урахуванням вікових особливостей учнів;

- задоволення базових потреб особистості вихованця (фізіологічних потреб, потреби в безпеці, любові та прихильності, визнанні та оцінці, в самоактуалізації) в умовах окремого загальноосвітнього навчального закладу;

- реалізація у процесі роботи особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, творчого та компетентнісного підходів до організації виховного процесу в шкільному та класному колективах;

- оптимальне поєднання форм організації виховної роботи: індивідуальної, групової, масової;

- створення належних умов для особистісного зростання кожного вихованця (створення ситуацій успіху та підтримки), його психолого-педагогічний супровід;

- співпраця з органами учнівського самоврядування, дитячими громадськими організаціями;

- інтеграція зусиль батьківської громади позашкільних закладів, представників державної влади, громадських та благодійних організацій, правоохоронних органів та установ системи охорони здоров'я.

5. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується швидкими інформаційними змінами в усіх галузях діяльності людини. Саме тому посилення виховної функції установ освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства спрямоване на підвищення ефективності реалізації конституційних прав дітей, розширення можливостей для реалізації творчого потенціалу обдарованих учнів, формування у школярів позитивної мотивації до навчання та виховання, на здоровий спосіб життя, постійне самовдосконалення, професійне самовизначення, активну участь у громадському житті, гендерної культури та культури сімейного життя.

